

Eros in Nejkos.

(Dušeslovna črtica. — Spisal dr. Fr. L.)

Grški modroslovec Empedokles iz Agrigenta je učil, da v vseh stvareh delujeta samo dve moči: ljubezen in sovraštvo. Izprva so bile prvine vseh stvari med seboj zmešane in združene; vse so bile v lepi jedinstvi, in med njimi je vladala ljubezen. Toda polagoma se je med nje vrnilo sovraštvo in čimdalje bolj rastlo. Sovraštvo je razločilo in razdelilo, kar je bilo poprej združeno. — Empedokles imenuje ljubezen *filotes* ali *storge*, sovraštvo pa *nejkos*. Ljubezen mu je „mila“ (epiofron), sovraštvo pa je „pogubno, tužno, besno“; z drugo besedo bi smeli reči, da je ljubezen dobra in vzrok vsega dobrega, a sovraštvo je zlo in vir vsega zla. — Tudi pri Platonu nekako odmeva ta misel, ali bolje rečeno: obsežni pomen *ljubezni* se nam tu razkriva, od nizke ljubezni pa do one ljubezni, ki nas vodi do modrosti, ki nas dviga iz omejenega in umrljivega sveta do neskončnosti in neumrljivosti, ljubezen, ki je — hrepenenje po resnici. To je v najvišjem in v najlepšem pomenu Platonov *Eros* (ljubezen).

Kako vzvišene misli, čeprav ne vseskozi resnične, so blestele pred očmi že starim modroslovcem! Čutili so in prirojena slutnja jim je navdajala misel, da vlada v vesoljstvu jednotna sila s svojim nasprotstvom, da ona giblje vse, ne samo v vidni prirodi, temveč tudi v človeškem delovanju.

Ni nam tukaj namen, da bi preiskovali jednotnost v čutni prirodi: mikalo nas je samo, da bi duševno delovanje človeško nekoliko osvetlili in pojasnili s sila važno in obsežno duševno silo, ki se imenuje *ljubezen*, in njenim nasprotnikom, sovraštvom; za naslov pa smo dali obema znani grški imeni: *Eros* in *Nejkos*.

Četudi razpravljajo dušeslovci v knjigah ta predmet bolj celotno, vendar se ne ozirajo toliko na istinito življenje, kolikor bo nam mogoče.

Vsi naši duševni pojavi se dadó urediti v dve vrsti: v pojave spoznavanja in pojave želenja. V vseh pojavih prve vrste doznavamo razne predmete; predmeti se nam javijo, ker so, ne gledé na to, ali so nam prikladni ali neprikladni, dobri ali slabi. Druge vrste pojavi pa so oni, v katerih težimo po raznih predmetih, seveda spoznanih, jih želimo pridobiti si, imeti, uživati. Naša duševnost se v teh pojavih obrne proti tej ali oni stvari in se z nekim načinom giblje proti njej. V teh pojavih se tako godi, kakor bi bila neka vez med nami in med stvarjo ali predmetom, katera vez obe vleče drugega k drugemu, oba družiti ali izkuša družiti in sklepati. Pravimo jim pojavi „želenja“, ker si želimo tega in onega, ali pojavi „teženja“, ker težimo ali se nagibljemo proti onim predmetom; tudi „hotenje“ se imenuje pojav tedaj, kadar s pametjo privolimo v to, česar se je poprijela želja.

Pojavi te vrste, pojavi želenja, so jako mnogolični, četudi imajo vsi omenjeni skupni znak. Kolika razlika se zdi, da je med žejo, v kateri naš organizem teži po pijači, in med ono voljo ali onim hotenjem, v katerem smo se odločili za proučevanje resnice, za brambo pravice! Ko stojimo utrujeni in lačni pred obloženo mizo, vleče nas želja k jedi; ko ogledujemo krasno sliko, strmimo vanjo zamaknjeni, in srce nam polje od radosti; ko preudarjamo lepoto kreposti, odločimo se, da si jo pridobimo; ko slišimo o krivicah, ki se godé ubogemu zatirancu, vname se nam pogum v srcu, da ga rešimo sile in uničimo sovražnika. Kljub vsej tej razliki je vendar povsod jeden značaj, jedna posebnost, namreč ta, da se naše bitje nagne in obrne in dá nekako vleči k predmetu, oziroma njegovi predstavi. Kako se to godi, to opazuje vsakdo v sebi; to se dá pač nekoliko opisati, a opredeliti se ne dá, ker je to prvoten

pojav, tako elementaren, kakor je spoznavanje, ki ga tudi ne moreš opredeliti.

Kdo pa ne ve, da se teženje javi ne samo v človeku, ampak tudi v drugih prirodnih bitjih? Saj teži magnet k železu in železo k magnetu. In kakor so doslej razlagali od Newtona sem splošno, teži vsako nebesno telo, vsaka tvarinska skupina k drugemu telesu; med njimi deluje skupna sila, ki privlačuje telo k telesu in sicer tem bolj, čim večje so mase in čim bližje so si med seboj. Potemtakem je teženje, ali kakor pravi fizika, gravitacija, v vseh telesih, živih in neživih, velikih in seveda tudi malih. Kjer je masa, t. j. kaka množina tvarine, tam je tudi gravitacija — teženje.

Ne trdimo, da je Empedokles prav tako bistro zazrl ta splošni zakon v naravi kakor veliki Newton: a da ga je slutil, to bi si drznili reči.

In ozrimo se sedaj posebej na živa bitja! Govedo zazre poleg poti dobro pašo: mahoma jo krene tje in si privošči sočne trave. Govedo je najprej težilo po piči, potem pa jo dobilo. Vzemi v roko solí, pomôli jo ovci, da je nekoliko pozoblje, potem pa idi naprej, živali moleč pest s soljo. Za teboj pojde, kamor hočeš; kazala bo teženje po soli tako krepko, da dobodeš jasno misel o živalskem teženju ali želenju, ako je še nimaš. Vsako živo telesno bitje, tudi človek, teži po hrani. In če pravimo, da živa telesna bitja potrebujejo hrane, izražamo isto resnico. Kakor se pa živa bitja razlikujejo od neživih, tako se tudi teženje živih bitij loči od teženja neživih bitij. To izražamo tudi v besedah. O neživih stvaréh ne pravimo, da si želé, ampak (znanstveno) da težé, zakaj v želenju je vitalno delovanje, ki ga ni v neorganskih stvaréh. Živali želé jesti in piti¹⁾, želé si

¹⁾ Tu govorimo samo v preprostih vzgledih zaradi umevnosti, in se ne oziramo na razna živa

drugih vitalnih opravil, kakor gibanja, plojenja, počitka. Brez želenja bi bila žival nedelaven stvor in bi morala poginiti.

V človeku je želenje prav z onim namenom in z onimi pojavi, kakor v živalih. Želja nas priganja k jedi in pijači in drugim za življenje potrebnim stvarém. Poleg želje poznamo tudi hrepenenje, poželenje, koprnenje, hotenje, stremljenje: to so pojavi človeškega želenja.

Treba pa hotenje določiti in označiti posebej. Ako smo od nagle hoje prav vroči in žejni prišli do hladnega studenca, želimo piti, a ne čemo, dokler se ne ohladimo. Grenkega, zoprnega zdravila si bolnik nikdar ne želi, pač pa je hoče zaradi zdravja. Iz teh in enakih vzgledov vidimo, da vsaka želja ni hotenje. Kdaj hočemo? Kadar se za kaj s pametjo ali zavestjo odločimo, kadar se v nas ne pojavi samo neka privlačna sila (kakor k jedi in pijači), temveč se tej sili udamo, jo odobrimo in se naša zavest nagne k onemu predmetu ali k dejanju. Zato je hotenje, ako gledamo na zemsko živa bitja, samo v človeku, zakaj le on ima pamet. Ako pravimo, da „žival hoče“, ne mislimo tega hotenja v pravem pomenu. To pa tudi vsakdo vé, da je hotenje isto kar volja, ali bolje: delovanje naše volje je hotenje; ker človek hoče, ima voljo, in ker ima voljo, hoče.¹⁾

Namenoma nismo doslej imenovali imena pojavu, ker je tudi med pojavi želenja in nad vse važen, zato ne, ker hočemo o tem govoriti posebej. (Dalje.)

bitja najnižje vrste in najmanjšega obsega, ki se komaj ločijo od neživih stvorov.

¹⁾ Tako je že staro dušeslovje ločilo: *ἐρεσις*, *ἐπιθυμία*, *θέλησις* — kar je teženje in želenje, in *βούλησις* — kar je hotenje. (Aristotel i. dr.)

Eros in Nejkos.

(Dušeslovna črtica. — Spisal *dr. Fr. L.*)

(Dalje.)

Kadar želimo ali hočemo, tedaj nekaj želimo in hočemo. In taisto je seveda jako različno, vendar je vedno tako, da je nam primerno ali prikladno, da se ujema z našo naravo, z našimi potrebami in koristmi. Vsakdo vidi, da si ne moremo nikdar želeti kaj takega, kar bi se nam zdelo kvarljivo, ali neugodno, ali slabo. To je samo na sebi jasno, a dá se razložiti s tem, da ne more naša narava delati zoper samo sebe, kakor tudi nobena živa stvar ne dela zoper samo sebe, drugače bi se uničila ali pokončala. Vsako bitje ima moč, da obstoji, in vsako živo bitje ima moč ali zmožnost, da se ohranja, in teži po tem, da obstoji. Torej gre vsako teženje in hotenje najprej na to, da samo sebe potrjuje in vzdržuje. Kdo ne umeva, da imajo bitja teženje prav v ta namen, da se ohranjajo in vzdržujejo? Zato pak tudi gre teženje samo do takih predmetov, kateri nam resnično ali navidezno služijo, kateri nam ugajajo, našo ugodnost in našo srečo pospešujejo.

Kakor bi z roko prijeli palico, da se nanjo opremo, rešilno desko na morju, da se na njej otmemo, kos kruha, da ga v lakoti pojemo: tako se oprime naše želenje sebi primerne predmeta. A želenje neče nikdar ostati samo želenje, temveč ima namen, da se premeni v uživanje, to se pravi: želenje nas vodi do tega, da bi kaj dosegli in imeli, da bi se zjedini in združili s tem, po čemer hrepenimo. Želenje je nemirno in se hoče premeniti v mir, v pokojno uživanje.

S tem pa smo že razložili bistvo ljubezni. V ljubezni je namreč notranje teženje, da bi imeli tisto, kar nam ugaja. A vsako teženje še ni ljubezen. Nekateri predmeti namreč, po katerih težimo, so nam za življenje potrebni, kakor jed in pijača; ne-

kateri so nam koristni, kakor oprava v stanovanju; nekateri pa so dovršeni, popolni, lepi in zato tudi posebno ugodni — in te ljubimo. Ljubezen je torej središče in glavno delovanje teženja, ker se teženje v ljubezni obrača do takega predmeta, v katerem se okrepča in očisti, v katerem je doseglo svoj najprimernejši predmet. Zato je ljubezen res teženje, ni pa vsako teženje tudi ljubezen.

A to je izvestno, da je ljubezen središče in glavni pojav vsega teženja, nekako bistvo njegovo. Zakaj v ljubezni je teženje najkrepkejše in najpopolnejše, v ljubezni se udá predmetu vse bitje človekovo in vsa njegova moč, v ljubezni se teženje ne omejuje, ker ne želimo stvari samo zato, ker je koristna, ali zato, ker je v nekem oziru ugodna, ali zato, ker je morda lepa, temveč v ljubezni nam je vsa stvar draga in mila in hočemo jo imeti zaradi njene vrline.

Tako umevamo ljubezen v obče v navadnem govoru.

Ni pa čudno, da imenujemo teženje in želenje sploh tudi ljubezen in sicer v širšem pomenu. Tako pravimo, da ljubimo gorkoto, to in ono jed, obleko, neko barvo, svetlobo, petje itd. S tem izražamo, da nam ta in ona stvar ugaja in vzbuja naše želenje. Da vidimo to še jasneje, ogledajmo si ta-le vzgled: „Človek ljubi denar“ in: „Človek si želi denarja.“ Oni človek, ki ljubi denar, tudi teži po denarju, ker sicer bi bila njegova ljubezen mrtva; teži pa zato, ker mu denar ugaja, ker ga denar osrečuje. Oni človek pa, ki si želi denarja, morda nima nikakega posebnega nagnjenja do denarja samega na sebi, pač pa ga potrebuje, da plača svoje ali pa svojega prijatelja dolgove. Zapravljivec ne ljubi denarja, (ako umevamo ljubezen v pravem pomenu), saj ga brezskrbno razmetuje in mu torej ni na srcu; a v drugem

pomenu zopet smemo reči, da ljubi denar, da ga namreč more čim največ razdati in si ž njim delati zabavo.

V tej razlagi trdimo, da je ljubezen neko teženje, njega izvir in središče. Oni modroslovci pa, ki učé, da je čustvovanje v človeku posebna zmožnost, učé tudi, da je ljubezen samo čustvo, in sicer sočutje. Tako n. pr. piše Nahlowsky ¹⁾: „Ljubezen v širšem pomenu besede je ugajanje, ki se koncentruje na kaki osebi, na stvari, ali na delovanju, opirajoče se sedaj na objektivne, sedaj na subjektivne vrline, ki pa vselej narejajo dotični predmet za središče večjega kroga v mislih in za izvir raznoterega želenja.“ Tako obširna in zamotana opredelba je že samo na sebi sumljiva. Ljubezen je prvotno in preprosto delovanje, zato se mora dati tudi preprosto razložiti. Kot sočutje razlaga ljubezen Drbalova ²⁾ šolska knjiga in v obče Herbartova šola. Vendar pa mora priznavati, da iz onega sočutja vedno izvira želenje. A zakaj to? Ali ni bolj resnično reči, da je ljubezen tudi želenje in sicer tedaj, kadar nam predmet vsestransko ugaja.

Tako razlaga ljubezen oni nazor, ki ne govori o posebni zmožnosti čustvovanja. Jungmann ³⁾ piše v tem-le smislu: „Ljubezen je teženje pametnega bitja, s katerim se udá predmetu zaradi njega samega.“ In T. Pesch ⁴⁾ opredeljuje: „Ljubezen sploh je princip gibanja, ki teži po nekem namenu; ali pa: ugajanje tega, kar poželimo.“ In tako smo tudi pisali v „Dušeslovju“ v istem smislu: „Najprej moramo pač predmet spoznati, spoznati tudi njegovo dobrost ali vrlino. To vrlino spoznavšim nam dotični predmet ugaja ali nam je všeč. In s tem se je nagnilo želenje k predmetu. Pa ne nastane samo želja, vsled katere bi hoteli doseči kak predmet, ampak navdaje nas h krati posebna radost, posebna prijetnost, ki se pa javlja jako živahno. Kakšna je ljubezen, to seveda je treba le izkušati, popisati se ne dá do pičice. Znano

je pa dovolj, da se kaže ta afekt v vsakem človeku, v vsaki starosti . . .“

Ljubezen ni vedno jednaka, ampak je tako različna, kakor so različni predmeti, katere ljubimo, ali vzroki, ki v nas vzbujajo ljubezen.

Kadar ljubimo predmet zato, ker nam koristi ali vzbuja veselje in zadovoljnost, tedaj pravzaprav ne ljubimo predmeta samega, temveč sami sebe, in ljubezen je želja, zato jo imenujemo *ljubezen želečo*. Tako ljubi bolnik zdravilo, ubožec denar, lačni jed, učenjak knjigo. Kadar pa ljubimo stvari ali osebe (poštevati treba tu največ osebe) zaradi njih vrlin ali razmer samih, kadar nečemo od njih imeti nikakega dobička, temveč njim samim želimo vso ugodnost in blaženstvo, tedaj je ljubezen *dobrohotéča* ali prijateljska ljubezen. To ljubezen ima Aristotel v mislih, ko pravi ¹⁾: „Bodi pa ljubezen (prijateljstvo) to, da hočemo komu, kar imamo za dobro, zaradi njega, ne pa zaradi samih sebe, in da mu tisto tudi storimo.“ — Ravno v istem pomenu smemo reči, da je ljubezen prava in neprava. Ljubezen je prava, kadar ljubimo predmet sam na sebi; neprava pa, kadar ljubimo predmet zaradi sebe in svoje ugodnosti. Ni težko umeti, zakaj je poslednja vrsta neprava: zato, ker ne ljubimo predmeta, da bi le njemu veljale naše želje, temveč te veljajo le nam samim, predmet nam je samo sredstvo. Ob enem pa tudi kmalu razvidimo, da je razlika med obema jako znatna. V želeči ljubezni ljubljene predmet nam služi; v pravi pa mi sami služimo predmetu, mu dobro hočemo in delamo. Ona je tem močnejša, čim več dobrega in prijetnega moremo dobiti iz predmeta; ta pa je tem močnejša, čim bolj želimo mi dobro storiti ljubljene osebi; v oni ljubezni želimo dobro komu zato, da sami tisto dobimo od njega, v tej pa smo z ljubljeno osebo tako sklenjeni, da nam njena sreča prav toliko ali še bolj ugaja, kakor lastna sreča.

(Dalje.)

¹⁾ Das Gefühlsleben, 1862, str. 225.

²⁾ Drbal, Lehrb. d. emp. Psychologie, 1875, str. 239.

³⁾ Das Gemüth, 1885, str. 53.

⁴⁾ Institut psychologicae, II., 2, str. 416.

¹⁾ Rhetor. II., 4. Ed. Tauchn. 1875, vol. XII., str. 76.

Da se še enkrat, a na kratko, ozremo na krasoslovna načela! Kdor jih išče vtelešena, naj si ogleda polje vsekoliike umetnosti, posebno pa poezije. Slovenska poezija nam podaja prekrasnih vzorcev za krasoslovca. Kaj bi bile pesni naših pesnikov, ako bi v njih ne bilo vzvišenih idealov? Celó narodne pesmi in povesti naše nas učé, kákoršen je nepokvarjeni vkus našega ljudstva, od kte-

rega se naša umetnost naj uči, ne pa oddaljuje. Krasota torej zahteva pri vsej realnosti tudi idealnosti, in čem trdnejša je zveza obeh, tem večí je krasočutni vkus, ki prihaja od njih. Od te zveze je tudi odvisen ves naš pravi literarni napredek.

Na Dunaju 1897.

Eros in Nejkos.

(Dušeslovna črtica. — Spisal *dr. Fr. L.*)

(Konec.)

Treba nam je natančneje govoriti še o zmotah in napakah v ljubezni in v sovraštvu.

Ko smo doslej govorili o ljubezni in o sovraštvu, povedali smo, kako izvira oboje iz naše narave samo ob sebi; pokazali smo tiste predmete, kateri nam vzbudé prvo in drugo. A vselej ne izvajajo ljubezni prav tisti predmeti, kateri so nam prikladni; tudi se sovraštvo ne obrne vselej proti tistim osebam, ki so nam v resnici škodljive ali tudi sicer slabe, temveč prav mnogokrat zahajata ljubezen in sovraštvo na pota, katerih ne pojasnjuje dovolj dosedanje razkladanje.

1. Ljubezen in sovraštvo se ozirata prav mnogokrat na predmete, ki so samo navidezno dobri in slabi, ali z drugimi besedami: prav mnogokrat slonita na zmoti. Ni težko umeti, zakaj se tako godi. Večinoma se namreč ljubezen in sovraštvo vnemata jako hitro. Ko se prikaže predmet, že ga ali zaželimo, ali ga odbijemo od sebe, kakor nam vелеva prvi utisk. Vsakdo izkuša to pri osebah in pri občevanju z njimi. Prvi pogled, prva beseda, prvi obisk, prvo pismo, prvi popravek — navadno odloči ali ljubezen ali sovraštvo. Že iz prvega hipa si napravimo dovolj določeno — če tudi ne resnično — podobo, katere se ali radi oklenemo ali ognemo. Tako pa zaide ljubezen jako lahko na krivo pot, ker prvi hipec in prvi utisk

nam malokdaj podasta predmet toliko jasno ali popolno, da bi spoznali njegovo pravo ceno in torej tudi to, ali je vreden ljubezni ali ne. Znano je, da se največkrat pri ljubezni, katerikoli si bodi, gleda na zunanjo podobo in obliko. Zunanja oblika prva vzbudi ljubezen in pri tej navadna ljubezen ostane. Ne sili dalje, da bi objela vso lepoto in vrlino predmeta. Ako pa le sili, da spoznava še kaj drugega poleg zunanje oblike, se navadno dá premotiti, da ima zaradi lepe zunanosti za dobro in lepo vse, kar opazuje, četudi ni niti lepo niti dobro.

To posebnost v ljubezni imenujemo primerno slepoto in tako govorimo o slepi ljubezni. Kako pogostoma je ljubezen slepa, kaže nam vsakdanja izkušnja. Roditelji iskreno ljubijo svoje otroke, a prav zato mnogokrat ne opazijo, ne grajajo in ne izboljšajo njih napák. Zaljubljenca sta večinoma slepa za take stvari, ki so važne za srečno življenje. Gledata na vnanjost, ne pazita pa na notranje vrline ali hibe. V predzakonskem življenju hibe res niso tako odločilne kakor tedaj, kadar živita oba zakonska skupaj. Kolikokrat pa razdirajo notranje hibe, slabosti in napake tudi najmočnejšo poprejšnjo ljubezen ali jo celó premené v sovraštvo! Tudi prijateljska ljubezen se nekaterikrat opira samo na zunanje pred-

nosti in tedaj gotovo ni trdna in stalna. Kakor slepo ljubimo, tako tudi pogostoma slepo sovražimo. Odločimo se po neugodnem videzu, po malem nasprotovanju, po slučaju ali naključju, in sovražimo, ne da bi se menili, je-li pravično ali krivično. Kolikokrat se damo drugim zapeljati v sovraštvo! Dovolj je, da nam kdo očrni kako osebo, da beremo o njej kaj neugodnega, da čujemo kako opazko, pa jo sovražimo, čeprav je vredna odkritosrčne ljubezni. Ne da bi vprašali, kdo je ta, kdo je oni: sovražimo ga, ako čujemo, da pripada kaki nepriljubljeni stranki.

Žal, da res vlada v tako veličastnem, tako vzvišenem gibanju človeške narave, kakor je ljubezen, tako pogostoma le slučaj, in zato je ta tako dragocena človeška zmožnost rada slepa. A seveda ni da bi morala biti slepa. Temveč prava, popolna, močna in živa ljubezen teži po tem, da objame vse vrline, katere more najti; ta neče biti slepa, temveč jasna, zavedna, zanesljiva. In čimbolj je zavedna, tembolj je tudi močna in živa, tem manj omahljiva in premenljiva. Taka ljubezen osrečuje človeka in mu je — lahko rečemo — pravi dušni vir življenja.

2. Med predmeti ljubezni je človeku prvi — on sam. Ljubiti se pravi z vsem težanjem okleniti se kakega predmeta ali vsaj nagibati se k njemu. Ker se pa zavedamo sami sebe, zato je tudi — kakor pravijo modroslovci po navadi — lastni 'jaz' človeku predmet: same sebe spoznavamo in same sebe ljubimo. Zaradi tega velja vse to o ljubezni do nas samih, kar smo rekli o ljubezni do drugih. Da, še več: do sebe imamo prvo in največjo ljubezen, in niti ne moremo, da bi sami sebe ne ljubili. Lahko je umeti, da ne moremo hoteti in delati sami zoper sebe, ker nobena stvar, nobena moč ne more sama sebe vedoma ali hoté uničiti.¹⁾

Četudi ima beseda, samoljubje, v navadni govorici slab pomen, vendar zaznamujmo sedaj s tem imenom ljubezen do sebe, bodisi dobra, ali slaba. Samoljubje — to smo razvideli — je vsakomur lastno, neizogibno. Čeprav je v

obče samoljubje močnejše kakor ljubezen do drugih ljudij, vendar ima več stopinj, ker ima v raznih ljudeh različno moč. V enem človeku je samoljubje toliko, kolikor ga treba, da se ohrani in izpopolni. V drugem pa je toliko, da poleg njega ne more biti nobene druge ljubezni, do nobenega človeka, in če vendar-le koga ljubi, ljubi le sebično ali zaradi samega sebe. In prav kadar je ljubezen do sebe neprimerno silna, imenujemo jo (v ožjem pomenu) samoljubje in jo imamo tudi za slabo.

In to samoljubje je krivo napák pri ljubezni, kakor smo jih poprej omenili. Počez je namreč vsak človek jednake vrednosti; četudi se razločujemo po znanju, po spretnosti, po značaju, vendar imamo vsi isto naravo in bistveno iste zmožnosti. Potemtakem bi moral vsakdo tudi druge ljudi toliko ceniti in ljubiti, kolikor ceni in ljubi samega sebe. Kar želi sebi, bi moral želeti tudi drugim; ne smel bi imeti sebe za boljšega, kakor so počez drugi ljudje. To bi bilo pravo, kakor vsakomur jasno pravi pamet. A ni tako. Kjer se samoljublje povzdigne v človeku z veliko silo, tam potlači vsako drugo ljubezen, ker samoljubna oseba ne more sebe ljubiti nezmerno, a ob enem ljubiti tudi še koga drugega. Zakaj kdor drugega ljubi močno, prijateljsko, ravno s tem zatira nezmerno in napačno samoljubje. — Kakor umevamo to, umevamo še nekaj drugega. Samoljubnež hoče vse le zase, v svoj prid. A ker hočejo drugi ljudje tudi kaj zase in sicer z isto pravico kakor samoljubnež, zato se mu zdé protivni in škodljivi, njemu so le ovira ali zapreka, da ne more neomejeno delati zase. Zato ima samoljubnež do drugih ljudij namesto ljubezni — sovraštvo. Čim večje je kakega človeka samoljubje, tem močnejše je v njem nasprotstvo ali celó sovraštvo do drugih ljudij, vsaj nekaterih, onih namreč, ki so mu navidezno najbolj na potu.

Oh ta grda spaka najlepšega čutenja in delovanja naše narave, samoljubje! Kakor gnusna a rodovitna mrčesja zalega rodi neprestano sovraštvo za sovraštvom, sedaj do te, sedaj do one osebe. Nikdar ne more biti

¹⁾ Samomor ni nikaka izjema, ker samomorivec upa, da si s samomorom izboljša svoje stanje.

General Joubert,
poveljnik transvaalske vojne.

samoljubje brez sovraštva. In kadar samoljubnež nima istinitega sovražnika blizu sebe, domišlja si ga in si misli, da ga ljudje preganjajo, da so mu nasprotni in mu hočejo škoditi.

Neprava ljubezen je mati nepravlega sovraštva. In ker se z nezmernim samoljubjem večkrat druži tudi zmota, zato so napake

ljubezni sedaj take, sedaj drugačne. Vselej pa so kvarljive in obžalovanja vredne tembolj, čimbolj vzvišena je prava in čista ljubezen.

Nesrečne so take dobe v zgodovini, nesrečni so taki narodi, v katerih prevladuje samoljubje in rodi dan na dan sovraštvo. Ljubezen krepča, ogreva in oživilja posameznike, tako pa tudi cele narode in dobe. A sovraštvo podira, kvari, uničuje posameznike in cele narode in dobe. Iz samoljubja izvira sovraštvo, iz sovraštva nezdravo strankarstvo, iz strankarstva razpad, in iz razpada pogin.

Globokoumno je torej Empedoklej učil, da so bile prvotno vse stvari združene, vse v jedinosti in v soglasju; med njimi je bila ljubezen. A mednje je prišlo sovraštvo, ki je zlo in vir vsega zla. To je razločilo in razdelilo, kar je bilo poprej združeno.

Zato bi tudi mi tukaj radi Erosu po platonsko peli slavo in ga privabili na slovenske livade, a Nejkos naj bi bežal od nas, ker dovolj je ran, katere je zasekal.

Književnost.

Črtice iz maloruske književnosti.

(Piše Podravski.)

(Konec.)

Mnogo bi se dalo še poročati o novejši maloruski književnosti, a za sedaj omenjamo le še nekaj malega. —

L. 1862. je izdal Bohdan Dêdicki drobno knjižico „Poezij Osipa Fedkoviča“, pozdravljajoč v predgovoru pisatelja in mnogo obetajočega narodnega pesnika. Njegove pesmi je občinstvo kakor v Galiciji, tako na Ukrajini res sprejelo z veseljem, ker so bile pisane v lepem, narodnem jeziku. Fedkovič je bil rojen leta 1834. v Bukovini v vasi Storonki od preprostih starišev kakor Ševčenko, pa v dokaj ugodnejših okoliščinah. L. 1852. so ga vzeli k vojakom, katero službo je opravljal v različnih krajih Avstrije ter se l. 1859. vrnil kot poročnik v Černovice. Tu se je seznanil z nemškim pesnikom Neubayerjem, kateremu je pokazal svoje nemški pisane lirske proizvode. V njegovi hiši se je spoznal z Rusinom Kobilanskim, po čigar nasvetu se je

odločil dati v tisk svoje ukrajinske pesmi. Po odpustu iz službe se je nastanil Fedkovič v domači okolici in bil takoj izvoljen za župana. L. 1872. je deloval pri društvu „Prosveti“, pišoč in urejajoč knjižice za narod; l. 1874. pa se je nastanil v Černovicah ter se jel znanprej resno ukvarjati s književnostjo. Pod njegovim uredništvom je jel izhajati v Černovicah časopis „Bukovina“, ki še dandanes zagovarja pravice in koristi bukovinskih Malorusov.

Izmed Fedkovičevih poezij so najboljše one, katere je izdal l. 1862. Poznej je izdal še dve knjigi pesmij, toda že dokaj slabših, ker je poskušal v svojih proizvodih posnemati Ševčenka. Razven poezij je pisal še drame in povesti, kakih dvajset po številu, ki so bile natisnjene v „Večernicah“, „Nivi“, „Pravdi“ ter v almanahu z imenom „Ruska hata.“

Med Malorusi na Ukrajini sta se pojavila v ónem času izmed številnih pisateljev samo dva boljša talenta, namreč: Mihael Starycki in Ivan Levicki-Nečuj. A o teh lahko poročamo ob drugi priliki, ker segata že v najnovejši čas.